

ANJUMAN | КОНФЕРЕНЦИЯ | CONFERENCES

O'ZBEKISTONDA ILMIY TADQIQOTLAR:

DAVRIY ANJUMANLAR

DAVRIYLIGI: 2018 | 2022

2022
DEKABR
№47

CONFERENCES.UZ

Toshkent shahar, Amir
Temur ko'chasi, pr.1, 2-uy.

+998 97 420 88 81

+998 94 404 00 00

www.taqqiqot.uz

www.conferences.uz

**ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ
ТАДҚИҚОТЛАР: ДАВРИЙ
АНЖУМАНЛАР:
15-ҚИСМ**

**НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
УЗБЕКИСТАНА: СЕРИЯ
КОНФЕРЕНЦИЙ:
ЧАСТЬ-15**

**NATIONAL RESEARCHES OF
UZBEKISTAN: CONFERENCES
SERIES:
PART-15**

ТОШКЕНТ-2022

УУК 001 (062)
КБК 72я43

“Ўзбекистонда илмий тадқиқотлар: Даврий анжуманлар:” [Тошкент; 2022]

“Ўзбекистонда илмий тадқиқотлар: Даврий анжуманлар:” мавзусидаги республика 46-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 декабрь 2022 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2022. - 8 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн даврий анжуманлар Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий анжуманлари таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳтил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жахон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шоҳида Юсуповна «Тараққиёт стратегияси» маркази муҳаррири

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Ҳамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Рахмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқайом Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Проф. Хамидов Мухаммадхон Ҳамидович «ТИИМСХ»

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шаҳрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МУСИҚА ВА ҲАЁТ

1. Xudayberganova Surayyo, Saliyeva Mahbuba XORAZM MUSIQA USLUBI.....	7

МУСИҚА ВА ҲАЁТ

XORAZM MUSIQA USLUBI

Xudayberganova Surayyo,

Xorazm viloyati Urganch tuman
39-maktab musiqa madaniyati fani o'qituvchisi.

Telefon: +998885172664

Saliyeva Mahbuba,

Xorazm viloyati Qo'shko'pir tuman
20-maktab musiqa madaniyati fani o'qituvchisi.

Telefon: +998999426968

Annotatsiya: Ushbu maqolada Xorazm musiqa uslubi haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Maqom, halfa, raqqoslik, baxshi, lazgi.

Xorazm musiqa uslubi - Xorazm vohasida qaror topgan muayyan musiqiy an'analar majmui. Qadimdan madaniyat va san'at maskani bo'lgan ushbu hududda o'ziga xos xalq musiqa ijodiyoti (bolalar va marosim qo'shiqlari, xalfa laparlari va boshqalar), og'zaki an'anadagi kasbiy musiqa (doston, talqinchi va go'yandalar san'ati, maqom va boshqalar) namunalari keng o'rin tutadi. Xorazm musiqa uslubi. doirasida xalq musiq asining eng qad. davrlariga mansub kuyohang namunalari o'z aksini topgan. Jumladan, bolalar («Momom moshiydi», «Aravachi mani doyim», «Tuyalar, ho tuyalar» va boshqalar) va mavsum marosim qo'shiqlari («Suyet xotin», «Ashsha daroz» va boshqalar)da musiqaning ilk bosqichlariga oid dastlabki tuzilma va ohang alomatlari, boshlang'ich parda asoslari saqlanib qolgan. Xalfalar san'atida «ichkari»ga xos ixcham diapazondagi past ovoz ko'lamida aytiladigan, faqat ayollargagina xos bo'lgan qo'shiq va ashulalar urin olgan. Bunda qudalar tomonidan to'yga ruxsat berilgandan keyin aytiladigan «Boring boshlang, o'nglar bo'lg'ay tuyingiz», tuy boshlanishida «Muboraklar bo'lg'ay etgan tuyingiz» yoki kelin kelgandan keyin «Aylanaman kelinni qaddi bo'yinnan» va boshqa qo'shiqlar tuyning uziga xos rivojini belgilagan. Ayniqsa, qayroq bilan o'ynab aytiladigan lapar turi xalfa raqqosalariga juda xosdir.

Xorazmda xonandalik, sozandalik va raqqoslikni o'ziga kasb qilib olgan san'atkorlar guruxlari «sozanda qo'shlari» deyilgan. Ular ikki xil tarkibda, ya'ni 2 ta surnaychi, doirachi, tanburchiashulachi, sozchi (garmonchi)ashulachi,raqqos, masxaraboz, so'z ustasi (shuning o'zi mag'aldoqchi akrobat); dorbozchi, chodir xayol (qo'g'irchoqboz) va boshqalardan tashkil topgan. Sozanda qo'shlarining vazifasi to'yda baxshi dostonni tugatgandan keyin yoki to'yni yanada qizdirish maqsadida o'z san'atlarini (Lazgi kabi kuy va raqslarni ijro etib) namoyish qilishdan iborat. El orasida tanilgan sozanda qo'shlarining boshliqlaridan Husayn Kalot, Sobir Kalot, Shomurod surnaychi, Ushli Kal (mashhur «Ushlini uforisi» yallasining muallifi), Durdi karnaychi, Sobir Dorboz, Xo'ja Ko'r, Otoq Jonli, Kupal Hoji, Bayotvoy, Ollabergan Hoji, Xudoybergan Vovoq va boshqa mashhur.

Xorazm musiqa uslubiuning baxshi dostonchilar san'ati o'ziga xos bo'lib, alohida o'ringa ega. Dostonning nasriy qismi hikoya, nazmiy qismi esa qo'shiq shaklida ochiq ovozda cholg'u ansambl jo'rligida ijro etiladi. Xorazm baxshichiligi Shirvoniylar va Eroniy uslublarga bo'linadi. Shirvoniylar uslubi Amudaryoning yuqori va o'rta oqimidagi hududda tarqalgan (markazi — Xiva). Bu uslub namoyandalari dutor, g'ijjak, bo'lamon va doyra jo'rligida kuylaydilar. Unda 72 ta doston kuylari mavjud bo'lib, bular: Muxammaslar turkumi (5 ta kuy), Ilg'orlar (4), Eshvoylar (5), Naylarmanlar(5), Nolishlar (7), Shirvoniylar (3), Zorinjilar (2), «Rahm ayla», «Boboxonim», «Gulandom» va boshqa Eroniy uslubi Amudaryoning quyi oqimi hududida tarqalgan (markazi — Mang'it sh.). Ushbu uslub baxshilari dutor, g'ijjak, bo'lamon jo'rligida doston kuylashadi. Ularning qo'shida doira qatnashmaydi. Eroniy uslubda 32 ta doston kuylari bo'lib, ularning ko'pchiligi Shirvoniylar nomlari bilan o'xshash, lekin Sarparda, Ko'r qiz, Qo'shadas, Qo'shim

Polvon Ilg'ori va boshqalar bilan ajralib turadi. 18-asr oxiri va 19-asr boshlarida Xiva xonligida 40 dan ortiq baxshilar faoliyat ko'rsatgan va ulardan eng mashhurlari Eshvoy baxshi, Muhammadniyoz Go'rji, Rizo baxshi, Ernazar baxshi, Suyov baxshi, Jumanazar baxshi, Axmad baxshi, Bola baxshi Abdullayev va boshqa Xorazm musiqa uslubida talqinchi va go'yandalar ijodi aniq bir janr bilan chegaralanmagan bo'lsada, ularning o'z yo'llari va o'ziga xos uslublari mavjud. Ayniqsa, ular suvoralar va ularning savtlari hamda boshqa yirik shakldagi mumtoz ashulalarni Mashrab, So'fiOlloyor, Mahtumquli, Mulla Nafas kabi shoirlarning tasavvuf yo'lidagi g'azallari, nasihat hamda o'gitlariga solib kuylaganlar. Shuningdek, musulmonchilikni targ'ib qiluvchi «Kiyiknoma», «Sayid Vaqqos», «Kaptar», «Amir Hamza», «Me'rojnoma», «Sultonbobo hikoyati», «Payg'ambarlar hikoyati» kabi nomalarni ham ijod qilganlar. Talqinchi va go'yandalar «Diyralishma» deb nomlangan erkin tanlovlarda sinalgan, ulardan Polli Duzchi, Kalandar Banggi, Qurji ota va boshqa mashhur.

Hozirgi davrda Xorazmda 15 ta bolalar musiqa va san'at maktablari hamda musiqa kollejida Xorazm musiqa uslubi bo'yicha yoshlarga ta'lim berilmoqda. Ularning ko'pchiligida xalfa va baxshilar sinflari ochilgan. Viloyatdagi «Qaldirg'och», «Navbahor», «Oltin qo'llar», «Orazibon», «Muborak» va boshqa ansambllarda Xorazm musiqa uslubining yorqin ko'rinishlari namoyon bo'lmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Musiqa 7-sinf Ibragimov O, Sadirov J 2017y.
2. Xalq og'zaki ijodidan.

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ ТАДКИКОТЛАР: ДАВРИЙ АНЖУМАНЛАР: 15-ҚИСМ

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусахҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.12.2022

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000